

Aktualność Soboru Watykańskiego II w procesie nowej ewangelizacji i katechezy

Kościół głosi Ewangelię Jezusa Chrystusa, zgodnie z nakazem: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem” (Mt 28,19-20). Misja ewangelizacyjna, będąca kontynuacją dzieła Pana naszego Jezusa Chrystusa, jest koniecznym i niezastąpionym wyrazem najgłębszej natury Kościoła. Celem misji jest zaszczepienie wiary w Chrystusa i włączenie w życie wspólnoty Kościoła. Służy temu posługa słowa realizowana w katechezie szkolnej i parafialnej, która – aby spełniać swoje zadanie – musi być formą autentycznej ewangelizacji. Sobór Watykański II dał niepowtarzalną szansę odnowy życia kościelnego we współczesnym świecie. Rozpoczęta przez Sobór Watykański II reforma Kościoła była realizowana przez kolejne Synody: o nowej ewangelizacji (1974) i katechizacji (1977).

Mówiąc o ewangelizacyjnym wymiarze katechezy, zauważamy zróżnicowany pod względem wychowania religijnego udział uczniów w katechezie – od obojętnych religijnie do zaangażowanych w ruchy religijne młodych ludzi, którym podstawowa forma katechezy nie wystarczy i poszukują czegoś więcej. Nauczanie katechetyczne w szkole, to nie tylko intelektualne poznawanie religii, wyznania, obrzędu religijnego w sensie zjawiska socjologicznego, ponieważ katecheza, również szkolna jest spotkaniem z Chrystusem Zmartwychwstałym we wspólnocie osób poprzez doświadczenie wiary. Chrystus powiedział: „Bo gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18,20).

Katecheza, jako jedna z form posługi Słowa w Kościele, według określenia adhortacji apostołskiej *Catechesi tradendae* jest „wychowaniem w wierze, dzieci, młodzieży i dorosłych a dokonuje się poprzez nauczanie oraz systematyczne wprowadzanie w pełnię życia chrześcijańskiego” (CT 18). Ewangelizacja jest to pierwsze zetknięcie się z Ewangelią, która wprowadza człowieka na drogę zbawienia. *Dyrektorium katechetyczne* z 1971 r. opowiada się za ścisłym ujęciem ewangelizacji związanej z pracą misyjną, natomiast sam dokument *Evangelii nuntiandi* i *Dyrektorium katechetyczne* z 1997 r. opowiada się za poszerzonym znaczeniem tego słowa. „Ewangelizację – czytamy w dokumencie – można określić jako przekazywanie Chrystusa Pana tym, którzy Go nie znają, jako kaznodziejstwo, katechizację, chrzest i udzielanie innych sakramentów” (DCG 17; DOK 46). Jak wynika z przytoczonej treści, dokumenty nie zawężają ewangelizacji do początków wiary, ale odnoszą ją do oddziaływania wielostronnego i permanentnego, niesienia Dobrej Nowiny do wszystkich kręgów rodzaju ludzkiego celem przemiany i budowania nowej wspólnoty ludzkiej. „Kościół wówczas ewangelizuje, kiedy boską mocą tej Nowiny, jaką głosi, stara się przemienić sumienia poszczególnych ludzi i wszystkich razem, potem także ich działalność, a wreszcie ich życie i całe środowisko, w jakim się obracają” (EN 18). W niniejszym opracowaniu przyjmujemy i opowiadamy się za takim rozumieniem katechezy ewangelizacyjnej, jako zwiastującej Dobrą Nowinę różnym ludziom i środowiskom. W pierwszej

części zostaną wskazane cele i zadania katechezy ewangelizacyjnej oraz na czym polega jej nowość, a następnie wskazane zostaną niektóre postulatory.

1. Główne zadania katechezy w wymiarze nowej ewangelizacji

1.1. Doprowadzić do spotkania z Chrystusem

Katecheza jest spotkaniem z Chrystusem i wsłuchiwaniem się w Jego słowa i zbawcze czyny. Chrystus zwraca się ze słowami: „Poznacie prawdę, a prawda was wyzwoli” (J 8,32). W katechezie Chrystus ukazuje nam prawdę o nas samych i o naszym życiu. Bez Niego nie wiemy, kim jesteśmy i dokąd zdążamy. Bez Niego tak trudno jest nam odróżnić dobro od zła i żyć w świętości. Istotą i centrum katechezy jest Jezus Chrystus. Chrystocentryzm przejawia się w katechezie przez takie nauczanie, w którym „przekazywany jest Chrystus, Słowo Wcielone i Syn Boży, wszystko zaś inne o tyle, o ile do Niego się odnosi. W katechezie naucza sam Chrystus, a każdy inny nauczający – jedynie w tej mierze, w jakiej jest Jego zwiastunem lub tłumaczem i w jakiej Chrystus mówi przez jego usta” (CT 6). Wszyscy katecheci uczestniczą w misji i posłannictwie Jedyne-go Nauczyciela Jezusa Chrystusa. Bł. Jan Paweł II mówi: „Każdy katecheta, niezależnie od zajmowanego w Kościele stanowiska, musi troszczyć się usilnie, aby poprzez swe nauczanie i swój sposób życia przekazywać naukę i życie Jezusa Chrystusa. Niech nie zatrzymuje na sobie samym, na swoich osobistych poglądach i własnych postawach myślowych, ani uwagi, ani przywiązania umysłu i serca tego, kogo katechizuje, a zwłaszcza niech nie wpaja innym swych własnych opinii i zapatrywań” (CT 6). Taki sposób realizowania

służby przez katechetę pozwala na obiektywną ocenę przez zastosowanie do niego słów Jezusa: „Moja nauka nie jest moja, ale Tego, który mnie posłał” (J 7,16; por. CT 6). Poznawanie Chrystusa jako Drogi, Prawdy i Życia, prowadzi do wiary. Nie wykształci się chrześcijańskiej wiary bez głoszenia słowa Bożego, która rozwija, ożywia i sprawia, że wiara staje się wyraźną i czynną (por. DCG 12). Stałe spotkanie się z Chrystusem w różnych formach katechezy jest wyjątkowo potrzebne o nas samych i o naszym życiu. Katecheza jest miejscem, w którym Chrystus uczy nas takich właśnie sposobów błogosławionego życia, bowiem spotykamy się z Tym, który jest jedynym Mistrzem i Nauczycielem.

W spotkaniu na katechezie upewniamy się, że Chrystus nas kocha niezależnie od stanu naszego życia. Jakże bardzo potrzebują tego upewnienia nie tylko dzieci, ale także młodzi i dorośli. Często w trudnościach życiowych, pod wpływem rozczarowań łatwo jest poczuć się niekochanym, samotnym czy odrzuconym. Katecheza stwarza szansę na nieustanny kontakt z Chrystusem, który nie tylko mówił o miłości, ale do końca nas umiłował.

Dzięki katechezie odkrywamy, że Bóg ma rację także wtedy, gdy Jego racji nie potrafimy w danym momencie naszego życia w pełni zrozumieć, np. respektowania określonych wartości i norm moralnych. Katecheza jest szansą osobistego odkrywania i upewnienia się, że prawdy Ewangelii są słuszne. Nie ograniczają one w żaden sposób wolności człowieka. Chrystus uczy norm i zasad ewangelicznych nie po to, by ograniczać wolność, lecz po to, by człowiek nie krzywdził siebie i drugiego człowieka. W katechezie prowadzimy do spotkania z Chrystusem, który wyzwala człowieka z niewoli grzechu i uzdalnia do wyboru dobra, prawdy i piękna.

1.2. Umożliwić przeżycie nawrócenia, przemiany i odnowy ludzkości

Istotą i celem posługi Słowa jest doprowadzenie do „wewnętrznej przemiany” wszystkich kręgów rodzaju ludzkiego, aż do ukształtowania ludzkości odnowionej przez chrzest i przez życie według Ewangelii. „Kościoł wówczas ewangelizuje – czytamy w adhortacji – kiedy boską mocą tej nowiny, jaką głosi, stara się przemieniać sumienia poszczególnych ludzi wszystkich razem; potem także ich działalność, a wreszcie ich życie i całe środowisko, w jakim się obracają” (EN 18). Ci, którzy słuchają Dobrej Nowiny i przyjmują ją, zmieniają swoje życie osobiste i społeczne, zmieniają punkt widzenia na świat i ludzi. Przyjęcie nowego życia w duchu Ewangelii wymaga ogromnego trudu i wysiłku ze strony człowieka, który jest słaby i upada pod ciężarem panującego na świecie zła. Dlatego też Chrystus umacniając, obdarza wszystkich swoją łaską w Liturgii i sakramentach (zwłaszcza w Eucharystii), przez które działa On najpełniej w celu przemiany człowieka (por. CT 23). Ewangelizacja ze swoim bogactwem form zmienia człowieka, zmienia rzeczywistość całych pokoleń ludzkich oraz rzeczywistość świata. Człowiek wciąż na nowo odczytuje Ewangelię i świat w warunkach, w jakich żyje. Temu odczytywaniu słowa Bożego w dzisiejszym dniu służy również katecheza. Przez nią dokonuje się i tworzy owa ewangeliczna mentalność, która pozwala odnawiać oblicze ziemi i ludzi przez czynną miłość. Usłyszane na katechezie słowo Boże prowadzi do stałego nawracania się i przemiany życia, przez którą realizowany jest również jej główny cel.

1.3. Wprowadzić we wspólnotę

Przyjęcie Dobrej Nowiny w procesie katechezy ewangelizacyjnej prowadzi do nawrócenia i zaakceptowania chrztu. Tym samym ochrzczeni są w pełni włączeni we wspólnotę Kościoła. Przez ten sakrament zostają wszczępieni w Chrystusa i należą do mistycznego Ciała Jezusa Chrystusa, którym jest Kościół. Jednocześnie miejscem, czyli środowiskiem, w którym z natury katecheza się dokonuje, jest wspólnota chrześcijańska. Katecheza nie jest więc znakiem tylko „indywidualnym”, ale realizowana jest zawsze w wymiarze chrześcijańskiej wspólnoty¹. Według *Instrumentum Laboris*, wspólnota stanowi istotne źródło doświadczeń chrześcijańskich dla katechizowanych. Pragną oni czuć się przyjęci, uznani przez wspólnotę, w której żyją². Człowiek dzięki ewangelizacji przeżywa pierwsze nawrócenie i na drodze dojrzewania w wierze potrzebuje wspólnoty, która tę drogę już przeszła. Katecheza pozbawiona łączności ze wspólnotą może okazać się bezowocna. Kto przez wiarę złączył się z Jezusem Chrystusem i stara umocnić tę wiarę przez katechezę, ten powinien żyć we wspólnocie z tymi, którzy idą tą samą drogą. Mają to być wspólnoty „na miarę człowieka”, a więc otwarte dla nowo włączających się do wspólnoty, stwarzające warunki wzajemnego poznania i kształtujące więzi prawdziwego braterstwa. Przede wszystkim wspólnoty te mają bogacić swe własne doświadczenie poprzez łączność z życiem całego Kościoła. Winny one uznać prymat słowa Bożego, celebrować wiarę w sakramentach, doceniać łączność z hierarchią oraz mieć świadomość

¹ Por. *Orędzie Synodu Biskupów*, Rzym 1977, nr 13 (dalej cyt.: OSB).

² Por. *Instrumentum Laboris Synodu Biskupów*, Rzym 1977, nr 33 (dalej cyt.: IL).

uczestnictwa w zadaniach misyjnych Kościoła powszechnego. Wspólnota kościelna ma podwójne zadanie do spełnienia w dziedzinie katechezy: zadbać o przyjęcie i nauczanie swych członków oraz zapewnić im takie warunki, by mogli jak najpełniej żyć tym, czego się nauczyli (por. OSB 24).

Szczególnie w obecnej sytuacji, społeczności pluralistycznej, na pierwszy plan wysuwa się konieczność wspólnej drogi w poszukiwaniu rozwiązań nasuwających się problemów, w ocenianiu i rozróżnianiu sytuacji dla dokonania właściwego wyboru postępowania (IL 33, 34, 35). Właśnie na tym odcinku młodzieży mogą być prawdziwie współodpowiedzialni za wybór, mogą doświadczyć życia we wspólnocie, znaleźć pomoc oraz przychylność całej wspólnoty (IL 34, 35). Wspólnota katechetyczna jest wspólnotą rozważającą i przyjmującą prawdy Chrystusowe, jest wspólnotą miłości. Grupa na katechezie, jako rodzaj takiej wspólnoty, przeżywa spotkanie z Panem, dąży do szczególnego z Nim zjednoczenia, cieszy się Jego obecnością. Doprowadzenie do takiego właśnie przeżycia wspólnoty z Chrystusem i między sobą jest jednym z celów katechezy³.

1.4. Przyjęcie znaków zewnętrznych i świadectwo chrześcijańskie, duch apostołski

W katechezie ewangelizacyjnej, istotą jest głoszenie słowa Bożego, celem zaś – rozbudzenie wiary, która prowadzi do zjednoczenia z Chrystusem pod osłoną znaków sakramentalnych. Takie zjednoczenie z Chrystusem wpływa na kształt codziennego

życia. Dlatego też już samo chrześcijaństwo jako wspólnota wierzących jest dla świata znakiem. Dla jednych jest ono znakiem podziwu i dążenia ku jedności, dla drugich znakiem sprzeciwu, a nawet „zgorszenia”. Na przykład znak krzyża przypomina odkupienie (por. Kol 1,20), jest znakiem wiary (por. Kor 1,17). Podobnie znakiem wspólnym dla ewangelizacji i katechezy jest słuchanie i rozważanie słowa Bożego, uczestnictwo we wspólnej liturgii pełnej symboliki. „Znaki widzialne, których używa święta liturgia dla oznaczenia niewidzialnych spraw Bożych, zostały wybrane przez Chrystusa lub przez Kościół” (KL 33).

Katecheza wychowuje do zrozumienia i zaakceptowania w pełni znaków przyjętych na chrzcie świętym, prowadzi do rozwoju wiary i jej pogłębienia. Katecheza, głosząc Dobrą Nowinę o zbawieniu, uczy rozpoznawania znaków Bożych, ukazuje obecność Boga w naszym życiu, zbliża katechizowanych do tajemnicy Boga. Ma nauczyć katechizowanych, którzy dzięki wierze stali się uczniami Chrystusa, jak postępować w codziennym życiu, aby nie zbezcześcić godności dziecka Bożego⁴. Doniosłe znaczenie w przekazywaniu Ewangelii ma postawa ludzi wierzących, a szczególnie przekazicieli Dobrej Nowiny – katechetów, którzy przez jej przyjęcie i konsekwentne życie stają na drodze wiary jako świadkowie. „Świat, pomimo niezliczonych znaków zaprzeczenia Boga, jednak szuka Go i odczuwa Jego potrzebę, żąda głosicieli Ewangelii, którzy by mówili o Bogu znanym i bliskim sobie. (...) Świat wymaga od nich prostoty życia. Bez tych

³ Por. E. Materski, „Redemptor hominis” w katechezie, w: Jan Paweł II naucza, t. 5, Lublin 1982, s. 146 n.

⁴ Por. G. Medica, *Documento di Base*, Komentarz, Torino 1972, s. 364.

oznak świętości w życiu Ewangelia z trudem dociera do współczesnych ludzi” (EN 76). Przekaz słowa Bożego w katechezie jest związany z ogromnym trudem i poświęceniem siebie. Jednak to zaangażowanie katechety w przekaz autentycznej nauki Jezusa Chrystusa prowadzi do aktywizacji samych uczniów, którzy chcą dzielić się z innymi ludźmi poznana prawdą. Katecheza ewangelizacyjna rozbudza zapał misyjny. Jeśli katecheza jest dobrze prowadzona, to „rychło chrześcijanie zapragną, aby dać świadectwo swej wierze, przekazać ją dzieciom, ukazywać innym i służyć wspólnocie ludzkiej w każdy sposób” (CT 24). Wszelka katecheza jest misyjna, nie tylko z tej racji, że pobudza do rozważań o religijności innych społeczności ludzkich żyjących w odmiennych środowiskach i że wzniesca powołania misyjne, otwierając umysły na dobro Kościoła, ale także dlatego, że rozwija postawę szacunku wobec ludzi i skłania do dawania im autentycznego chrześcijańskiego świadectwa, poczynając od budowania wspólnoty kościelnej (por. OSB 17).

2. Wskazania dla katechezy ewangelizacyjnej w duchu Soboru Watykańskiego II

2.1. Zadbać o Chrystocentryzm katechezy

Wymiar chrystocentryczny odnosi się zarówno do treści, jak i form oraz metod katechezy. Na katechezie przeżywamy spotkanie z Chrystusem przez poznanie prawdy i przyłgnięcie do niej całym życiem. Każda katecheza powinna prowadzić do głębokiej zażyłości z Chrystusem (por. CT 6).

Katecheza jest mało ewangelizacyjna i nie prowadzi do Chrystusa, jeżeli nie uwzględni pytań, problemów dzieci i młodzieży, kiedy jest indoktrynacją i umoralnianiem. Katecheza powinna „czerpać z tego wszystkiego, z czym młodzież na katechezę przychodzi. (...) Odwoływać się do doświadczeń wyniesionych z rodziny” (CT 10). Katecheza powinna mieć ścisły związek z życiem i problemami katechizowanych, co w naszych warunkach nie zawsze jest realizowane. Mówiąc ogólniej – wszelkie problemy związane z różnymi formami pracy duszpasterskiej winny kształtować i ubogacać katechezę. Katecheza z tego przybliżenia się do codzienności katechizowanych czerpie doświadczenie i przez to dokonuje się szczególne wiązanie jej z życiem uczestników⁵. W ten sposób katecheza obejmuje problemy egzystencjalne i jest miejscem wymiany doświadczeń. Czerpie z życia i przygotowuje do życia⁶. Katecheza ewangelizacyjna powinna dążyć do pełniejszego naświetlenia życia prawdą Bożą i według niej kształtować życie i całe środowisko.

2.2. Zadbać o postawę katechety

Postawa katechety jest integralnie złączona z nauczaniem, wychowaniem i świadectwem danym przez tego, który uczestniczy w misji i postannictwie jednego Nauczyciela Jezusa Chrystusa. Zaangażowanie w pracę i odpowiedzialność katechety, wypływające z miłości pasterskiej, w praktyce więcej może znaczyć niż poszukiwanie pomocy zastępujących jego posługę (np. video). Jako ewangelizatorzy – stwierdza Paweł VI – musimy być osobami dorosłymi

⁵ Por. E. Materski, *Katecheza a inne formy duszpasterstwa młodzieży*, Radom 1988, s. 7.

⁶ Por. tamże.

w wierze, szczerymi i bezinteresownymi w poszukiwaniu prawdy (por. EN 75-79). Trzeba koniecznie, aby zapał do ewangelizacji pochodził z prawdziwie świętego życia, karmionego modlitwą, a zwłaszcza miłością do Eucharystii (por. EN 76). Dlatego katecheci o ile będą zjednoczeni z Chrystusem, znajdują na pewno światło i siłę, aby odnowić katechezę w sposób właściwy i pożądany (por. CT 9). Główną wadą polskiej katechezy jest koncentracja na treści i przerost formy podającej. Uważa się, że im więcej przekaże się wiadomości religijnych, tym bardziej będą pobożni. Jednak sama informacja nie wystarcza, gdyż wiedzieć to nie to samo co działać⁷. Posługiwanie się w katechezie jedynie formą podającą – jak wskazuje doświadczenie – prowadzi do bierności i obojętności wobec poznawanej prawdy. Takie nauczanie i katecheza nie są w stanie ukształtować osobowości zaangażowanej, aktywnej, zdolnej do dialogu i współdziałania z innymi ludźmi. Ojciec Święty wyraźnie stwierdza, że w procesie katechetycznym należy stosować różnorodne metody, bo ta „różnorodność stosowanych metod jest oznaką życia i pewnym bogactwem” (CT 51).

2.3. Doprowadzić do budowania i przeżycia wspólnoty

Katecheza jest spotkaniem uczniów z Chrystusem, eliminując wszelką anonimowość i obojętność. W praktyce katechetycznej obserwuje się za mało otwartości na drugiego człowieka, na jego problemy życiowe, z jakimi przychodzi na katechezę.

Przez to jest małe zaangażowanie uczniów w realizację treści nauki po katechezie. Katechizowani powinni wnosić Ewangelię w duchu misyjnym i apostołskim w różne środowiska i dzielić się nią z innymi, np. obecność wspólnot katechetycznych w pracy charytatywnej. Dzieci, młodzież i wszystkich katechizowanych należy uczynić podmiotem katechezy, aby wszyscy mogli stać się żywymi członkami Kościoła. Grupy katechetyczne w gimnazjach tworzone z uczniów pochodzących z różnych szkół wymagają od katechety dużego wysiłku w celu zintegrowania i wytworzenia atmosfery prawdy, zaufania, zaangażowania i otwartości; wszelkich cech potrzebnych do właściwego przeżycia spotkania z Chrystusem. Nie sprzyjają temu zbyt liczne grupy, których katecheta nie jest w stanie ogarnąć pełną troską duszpasterską. Zachodzą wtedy jedynie relacje zewnętrzne, ale brak jest zaangażowania. Katechizowani nie są w pełni podmiotem przyjmującym i poszukującym prawdy Bożej, ale jedynie stają się „przedmiotem” nauczania. Taka katecheza nie sprzyja pogłębieniu wiary i nie służy autoewangelizacji. To przeżycie wspólnoty na katechezie prowadzi do przeżycia wspólnoty w Kościele. „Dopiero wtedy każda mała wspólnota zasługuje na nazwę żywej, gdy żyje w pełni świadomości, że jest tylko częścią, że jest poddana tej wielkiej wspólnotcie, jaką jest Kościół”⁸. Poczucie więzi z Chrystusem, który jest poznawany jako Droga, Prawda i Życie, prowadzi w katechezie do głębokiego z Nim zjednoczenia i buduje wspólnotę katechetyczną jako znak bezinteresowności i miłości⁹.

⁷ Por. H. Łuczak, *Katecheza młodzieży w Polsce*, Kraków 1988, s. 152.

⁸ Tamże, s. 6.

⁹ Por. tamże, s. 10.

2.4. Wpatrywać się w Maryję – Gwiazdę Ewangelizacji

Bł. Jan Paweł II podczas Jubileuszu katechetów 10 grudnia 2000 r. w homilii powiedział: „Niech was prowadzi i wam towarzyszy Maryja Najświętsza, Dziewica Adwentu, Gwiazda nowej ewangelizacji. Bądźcie ulegli jak Ona Słowu Bożemu, a Jej *Magnificat* niech was pobudzi

do chwały i da wam odwagę prorocką. W ten sposób, również dzięki wam, zrealizują się słowa Ewangelii: *Każdy człowiek zobaczy zbawienie Boże* (Łk 3,6)”. Na wzór Maryi możemy czerpać z bogactw, jakimi Sobór Watykański II nas obdarował w posłudze słowa. Wszyscy katechizujący jesteśmy powołani, aby to wielkie dziedzictwo realizować obecnie i w przyszłości.

Ks. prof. UKSW dr hab. Stanisław Łabendowicz – Instytut Teologiczny UKSW w Radomiu.
